

Районний методичний кабінет Управління освіти, молоді та спорту Красилівської райдержадміністрації

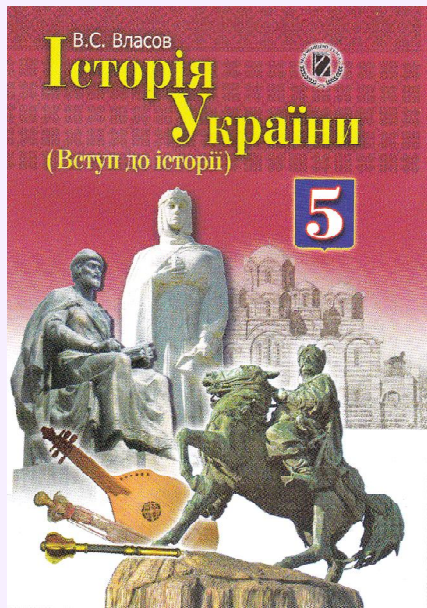
Порадник ІСТОРИКА

Методичний вісник, адресований учителям історії. №1 (4), вересень, 2013р.

«Історія твориться сьогодні, і творимо її ми»

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

З 1 вересня 2013 року розпочалось поетапне впровадження нового Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти. А це означає, що учні 5 класу в новому навчальному році розпочали навчання за новою навчальною програмою та новими підручниками.

Учителям історії, готуючись до уроків у 5 класі, необхідно особливо зважити на рекомендації МОН України, поради та рекомендації серпневих нарад та методичних об'єднань, які дадуть змогу професійно та методично грамотно реалізувати зміст навчального матеріалу з історії та поєднати його із державними вимогами до рівня загальноосвітньої підготовки учнів-п'ятикласників.

Чинна навчальна програма з предмету «Історія України (Вступ до історії). 5 клас» визначає такі основні завдання: розвиток інтересу учнів до історії та мотивації її вивчення; формування уявлень і початкових знань учнів про історію як галузь людських знань, як науку, що має свій предмет

вивчення і свої методи дослідження.

Кінцевою метою навчально-пізнавальної діяльності п'ятикласників є формування початкових знань та елементарних уявлень про історію як науку, відмінну від інших своїм предметом, категорійним апаратом, та набуття найпростіших спеціальних умінь (робота з історичним текстом, хронологічних, картографічних та інших).

Проблема методики навчання історії у 5 класі є досить актуальною. Своє бачення шляхів її розв'язання викладали у методичних посібниках автори нового підручника з історії для 5 класу Віталій Власов, Валерій Островський, Олена Пометун та інші науковці.

На допомогу учителю історії розроблений методичний посібник методистом суспільних дисциплін Хмельницького обласного інституту ППО Кенц Г.І. «На урок до п'ятикласників»

У школи нашого району перед початком нового навчального року поступили підручники з історії для 5 класу під редакцією В.Власова. Тому вчитель працюватиме з тим підручником, яким забезпечені учні, але це не забороняє використовувати підручник іншого автора як посібник для підготовки до уроку.

Сподіваюсь, що добірка методичних матеріалів, розроблених науковцями та методистами, допоможе учителю історії зорієнтуватись у нових сучасних підходах до навчально-виховного процесу, вимогах до проведення уроків, особливостях гуманного оцінювання навчальних досягнень учнів 5 класу.

**Гаїна САВЧЕНКО, методист
суспільних дисциплін,
учитель-методист.**

Історична мозаїка

Його величність ЧАС

Задовго до винайдення сучасного годинника у Стародавньому Китаї для відліку часу використовували свічки. Спочатку люди зауважили: вогонь, що рівномірно горить, спалює за однаковий проміжок часу приблизно таку саму кількість воску чи олії. Тому на мотузці, яку попередньо змочували в олії, на однаковій відстані один від одного зав'язували вузлики. Потім таку мотузку підпалювали, і щоразу, коли полум'я доходило до наступного вузлика, минав визначений проміжок часу.

Пізніше схожий спосіб виміру часу почали застосовувати до свічок з позначками. Щоразу, коли свічка догорала до певної позначки, люди розуміли, скільки часу минуло.

Сьогодні також можна придбати свічки з позначками.

Поради методиста

Методичні інновації нового підручника з історії України для 5 класу

Підручник для вивчення пропедевтичного курсу «Історія України (Вступ до історії)» 5 клас є основним джерелом знань та засобом формування умінь п'ятикласників.

Ми навчаємо дітей історії за підручником, підготовленим Віталієм Сергійовичем Власовим, старшим науковим співробітником лабораторії суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, кандидатом педагогічних наук, головним редактором журналу «Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання».

Підручник Історія України (Вступ до історії) створено відповідно до нової програми з історії України. Основний зміст навчальної книги побудовано на українознавчих засадах. Запропонована в підручнику методика дає змогу реалізувати в повному обсязі змістові лінії навчального курсу. У текстових (основний зміст, адаптовані до вікових особливостей історичні документи) та позатекстових (апарат організації засвоєння та контролю, ілюстративний матеріал) компонентах підручника, спрямованих на формування історичного мислення у школярів, враховано принципи і підходи компетентісно орієнтованого і діяльнісного навчання історії.

Підручник поділено на розділи (їх три) та параграфи, а ті, у свою чергу, - на пункти.

Параграф являє собою єдиний інформаційно-пізнавальний блок: тексти(основний, додатковий) – ілюстрації – запитання і завдання.

Усі структурні компоненти тісно пов'язані з основним текстом. У параграфах подано постійні додаткові рубрики «На уроці навчитесь», «Перевірте та оцініть себе», «Рефлексія», «Виконайте вдома».

У кожному параграфі є три пункти, в яких подано основний навчальний матеріал.

Задля забезпечення тематичної цілісності та логічної завершеності за традицією параграфи відповідають урокам.

Пунктам як структурованому компонентові параграфа відповідає символ-пиктограма разом із заголовком-запитанням, що передують основному тексту.

Щоб привернути увагу учнів до основної проблеми уроку назви параграфів складаються з двох частин. Наприклад: § 2. Його величність час, або Що таке Хронологія.

Друга частина назви відповідає положенням навчальної програми, а перша є образною. Після назви параграфа сформульовано навчальні цілі уроку відповідно до компетентісно орієнтованого підходу у вигляді очікуваних результатів.

Наприкінці параграфа пропонується оцінити знання й уміння учнів відповідно до передбачуваних цілей уроку з допомогою рубрики «Перевірте й оцініть себе». Виконання запропонованих у рубриці завдань дає змогу досягти завершеності навчального процесу в межах уроку.

Кожен параграф підручника завершує завдання рубрики «Рефлексія». У цій рубриці запропоновано запитання, які передбачають висловлення дітей про враження від прочитаного та почутого на уроці. Завдання апелюють до досвіду дитини й мають узагальнювальний характер.

Система запитань і завдань – це основний компонент підручника з погляду організації пізнавальної діяльності школярів. За дидактичною функцією запитання і завдання поділяють на три основні групи: а) мотиваційні; б) навчальні; в) контрольні.

Запитання і завдання вчителя історії в умовах компетентісного підходу мають бути зорієнтовані на предметні уміння/компетентності, а також на організацію рефлексивної діяльності, активну комунікацію, розвиток критичного мислення та на співпрацю з учнями.

**Марія ПОЛІЩУК, учитель історії
Волицької ЗОШ, учитель-методист.**

Історична мозаїка

Сьогодні дуже популярні радіо- і телепередачі про видатних осіб минулого і сучасності, в яких не лише розкривають найцікавіші факти їхнього життя, а іноді навіть складають рейтинги популярності серед мешканців країни. Сотню найкращих і найвідоміших осіб країни першою визначала Велика Британія. Згодом схожі опитування провели у багатьох країнах Європи, Америки, Африки.

Не стала винятком і наша держава. У 2007-2008 роках відбулося загальнонаціональне телевізійне опитування

«Великі українці». Серед імен видатних українців, які прославили нашу Вітчизну, не лише князі, гетьмани, політичні діячі, а й філософ Григорій Сковорода, поети Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Василь Стус, лікар-кардіолог Микола Амосов, футбольний тренер Валерій Лобановський. Найвидатнішою особистістю українці визнали князя Ярослава Мудрого.

Офіційні документи

Додаток 1 до листа
Міністерства освіти і науки України
від 24.05. 2013 № 1/9-368

Загальні методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу у п'ятих класах загальноосвітніх навчальних закладів

2013/2014 навчальний рік є особливим для учнів п'ятих класів. Адже, саме з 1 вересня в основній школі розпочнеться поступове впровадження нового Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти й нових навчальних програм з усіх базових дисциплін.

Серед основних новацій такі: для забезпечення високого рівня знань іноземних мов - учні п'ятих класів вивчатимуть дві іноземні мови; розпочнеться вивчення інформатики; передбачено посилення використання здоров'язбережувальних технологій; підвищена увага приділятиметься природничій та екологічній освіті.

Організація навчання здійснюватиметься за Типовими навчальними планами, затвердженими наказом Міністерства від 03.04.2012 № 409 «Про затвердження Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня» (зі змінами).

Місцевим органам управління освітою та обласним інститутам післядипломної педагогічної освіти слід забезпечити підготовку вчителів п'ятих класів, які розпочнуть роботу за новим Державним стандартом. У зв'язку з цим перед навчальними закладами постає низка завдань: підготовка вчителя до реалізації змісту нових Державних стандартів, нових програм, науково-методичне та матеріально-технічне забезпечення навчально-виховного процесу.

З метою вирішення вищезазначених проблем необхідно скоординувати роботу усіх регіональних методичних служб. Обласним інститутам післядипломної педагогічної освіти доцільно найактивніше проводити підготовку вчителів, які забезпечать викладання предметів у 5 класі в 2013-2014 навчальному році.

Подолання труднощів періоду адаптації учнів 5-х класів до навчання в основній школі може сприяти цілеспрямована координація дій вчителів, їх професіоналізм та досвідченість. Організаційними формами роботи щодо підготовки педагогів, які працюють у 5-х класах можуть бути:

- спеціальні курси та семінари підвищення кваліфікації для вчителів, які працюють в 5-х класах;
- проведення на серпневих конференціях секції класних керівників 5-х класів;
- проведення спеціальних тренінгів з проблем наступності навчання;
- система відкритих уроків, на яких самими педагогами відслідковується динаміка форм і методів навчання учнів упродовж 4-5 класів;
- організація різнорівневого співробітництва дітей 4-5 класів за активної участі вчителів початкової та основної школи;
- використання інформаційних ресурсів і технологій для організації різноманітних форм взаємодії дорослих і дітей з метою розв'язання особистісно значущих проблем молодших підлітків.

Перехід з початкової школи в середню пов'язаний із зростанням навантаження на психіку учня. Психологічні й психофізіологічні дослідження свідчать, що на початку навчання у п'ятому класі школярі переживають період адаптації до нових умов навчання, багато в чому подібний до того, що був характерний для початку навчання в першому класі. Вплив цих змін особливо посилюється на випускників шкіл I ступеня, які на навчання до 5-го класу переходять до іншої школи, іноді, навіть, в іншому населеному пункті. Різка зміна умов навчання, розмаїтість й якісне ускладнення вимог, що пропонуються школяру різними вчителями, і навіть

зміна позиції «старшого» у початковій школі на «наймолодшого» у середній — все це є досить серйозним випробуванням для психіки дитини.

Як показує практика, більшість дітей переживають перехід із початкової школи в основну, як важливий крок у своєму житті. Поява декількох учителів з різними вимогами, різними характерами, різним стилем викладання є для них очевидним показником їхнього дорослішання. Вони із задоволенням і з певною гордістю розповідають батькам, молодшим братам, друзям про свої успіхи. Крім того, певна частина дітей усвідомлює своє нове становище, як шанс заново почати шкільне життя, налагодити стосунки з педагогами.

Умови, які змінилися, пред'являють більш високі вимоги до інтелектуального і особистісного розвитку, до ступеня сформованості у дітей певних знань, дій, навичок.

Період адаптації до навчання у 5-му класі є одним із найважчих періодів шкільного життя. Це обумовлено сукупністю тих змін, що відбуваються в шкільному середовищі й внутрішньому світі дітей 10-11-річного віку. А саме:

- збільшення обсягу й розмаїтості змісту освіти;
- збільшення ваги багатопредметного навчання й розширення кола вчителів, з якими учні змушені систематично спілкуватися;
- на місце першої вчительки приходить новий класний керівник;
- відбувається перехід до кабінетної системи навчання;

Стан дітей у цей період з педагогічної точки зору характеризується низькою організованістю, неуважністю й недисциплінованістю на уроках, зниженням інтересу до навчання і його результатів; із психологічної зниженням самооцінки, високим рівнем ситуативної тривожності.

Протягом адаптаційного періоду (1-е півріччя навчання) у п'ятикласників повинне сформуватися так зване «почуття дорослості», що проявляється в новій особистісній позиції:

- 1) стосовно навчальної діяльності;
- 2) стосовно школи й предметів;
- 3) стосовно однокласників;
- 4) у новому відношенні до внутрішнього світу.

Не всі п'ятикласники навіть із високим рівнем психологічної готовності можуть успішно впоратися із труднощами в навчанні й спілкуванні внутрішніми психологічними проблемами. Що вже говорить про тих учнів, у яких були проблеми в початковій школі. Тому у період адаптації важливо забезпечити дитині спокійну, лагідну обстановку, чіткий режим, тобто зробити так, щоб п'ятикласник постійно відчував підтримку і допомогу з боку вчителів та батьків. При занадто тривалому процесі адаптації, а також за наявності окремих функціональних відхилень необхідно звернутися до шкільного психолога.

До причин, що утруднюють адаптацію дітей до середньої школи належать такі. Насамперед це неузгодженість, навіть суперечливість вимог різних педагогів, що нерідко істотно ускладнює життя школяра. Школяр опиняється в ситуації множинності вимог і, якщо він навчиться враховувати ці вимоги, співвідносити їх, долати пов'язані із цим труднощі, то опанує вміння, необхідні для дорослого життя.

Труднощі в п'ятикласників може викликати й необхідність на кожному уроці пристосовуватися до своєрідного темпу, особливостей мови, стилю викладання кожного вчителя.

Необхідно, щоб школярі правильно розуміли вживані вчителем терміни, що зустрічаються в текстах підручників. Зараз багато спеціальних шкільних словників, тому необхідно навчити дітей ними користуватися. Важливо роз'яснити, що неповне, неточне розуміння слів нерідко лежить в основі нерозуміння шкільного матеріалу. Труднощі, що виникають у дітей при переході в середні класи, можуть бути пов'язані також з певною індивідуалізацією, знеособлюванням підходу педагога до школяра.

Успішність самореалізації підлітків тісно пов'язана із мікрокліматом в учнівському колективі. Важливо, щоб вчителі — предметники створювали ситуації, які б дозволяли учневі проявляти ініціативу, мати право на помилку, на власну думку, брати участь у спільній діяльності, працювати в умовах альтернативи, вибору, створювати демократичну, неавторитарну атмосферу навчання.

З метою забезпечення педагогічної наступності готуватися до

(Початок. Продовження на стор.4)

Офіційні документи

(Продовження. Початок на стор.3)

роботи у 5-му класі вчителі-предметники та класні керівники повинні заздалегідь. Для таких вчителів має стати нормою відвідування уроків, виховних заходів учнів-четверокласників. При цьому варто звернути увагу на особливості спілкування дітей, атмосферу уроку, рівень підготовленості та самостійності учнів. Недопустимим є перевантаження учнів зайвими за обсягом домашніми завданнями, їх необхідно дозувати з урахуванням рівня підготовки учня, гігієнічних вимог віку. Також необхідно ретельно слідкувати за темпом уроку, адже високий темп заважає багатьом дітям засвоювати навчальний матеріал. Щоб знайти оптимальні форми та методи взаємодії, учителі, які працюють у 5-х класах, мають познайомитися з навчальними програмами для початкової школи, методикою роботи з дітьми конкретного вчителя початкової школи, від якого клас переходить в основну школу.

У перші тижні початку нового навчального року класний керівник має допомогти учням запам'ятати імена та прізвища однокласників та прізвище ім'я по батькові. вчителів-предметників (можна використовувати візитки, таблички з ім'ям, які ставляться на парту на кожному уроці) та здійснити грамотне розсаджування дітей у класі з урахуванням їх індивідуальних особливостей, психологічної сумісності, здоров'я, побажань батьків. Варто також познайомитися з умовами проживання дитини, взаєминами в сім'ї, здоров'ям дитини (за медичною картою дитини). На засіданнях методичних об'єднань, класних та загальношкільних нарадах необхідно виробити єдині вимоги до учнів (дотримання єдиного орфографічного режиму, критеріїв оцінок).

Від класного керівника цілком залежить мікроклімат в класному колективі, багато в чому – результати навчальної діяльності. Якщо класний керівник сам має комунікативні труднощі, йому буде складно налагоджувати контакти і з дітьми, і з педагогами, і з батьками. Якщо він не є вчителем за фахом, йому буде не легко відслідковувати навчальний процес, впливати на нього з урахуванням інтересів учнів і побажань їхніх батьків.

Керівникам загальноосвітніх навчальних закладів пропонуємо провести педагогічні ради з тематикою «Готовність школи до впровадження Державного стандарту базової і повної загальної середньої».

При складанні розкладу уроків має враховуватися оптимальне співвідношення навчального навантаження протягом тижня, а також правильне чергування протягом дня і тижня предметів природничо-математичного і гуманітарного циклів з уроками музики, образотворчого мистецтва, трудового навчання, основ здоров'я та фізичної культури. При складанні розкладу уроків необхідно враховувати динаміку розумової працездатності учнів протягом дня та тижня.

Неприпустимим є організація навчання п'ятикласників у другу зміну.

Рекомендуємо хоча б у перші два місяці навчання давати словесну характеристику знань, умінь і навичок учнів без виставлення оцінок та мінімально скоротити домашні завдання. І надалі протягом навчання вчителі не має створювати психотравмуючі ситуації при виставленні оцінок за контрольні роботи, за тему, за семестр і т. д. Оцінки виставляються не формально, а з урахуванням особистих якостей і досягнень кожного учня. Доцільно використовувати систему заохочень, а саме: фотографії кращих учнів, грамоти, подяки батькам (письмові, усні), позитивні записи в щоденнику.

Збереження та зміцнення фізичного здоров'я учнів, їх моральне та громадянське виховання – ці складові постійно мають бути у центрі уваги кожного вчителя. З цією метою важливо організувати активну співпрацю вчителя з батьками або особами, які їх замінюють, з медичними працівниками загальноосвітнього навчального закладу, шкільним психологом, з вчителями - предметниками. Особливу увагу слід звернути на фізичне виховання школярів. Фізичне навантаження має бути посильним. Необхідно уважно стежити за станом дитини під час фізичних навантажень будь-якого характеру. Обов'язковим є дотримання Державних санітарних правил і норм влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу (ДСанПіН 5.5.2.008-01). Пропонуємо, для

профілактики стомлюваності, порушення статури, зору учнів на уроках хоча б у першому півріччі, проводити фізкультхвилинки та гімнастику для очей.

Перед початком навчального року, в третій декаді серпня, доцільним вбачається проведення батьківських зборів разом із дітьми. Необхідно не тільки познайомитися із майбутнім колективом, а й дати можливість школярам відчувати себе повноправними «господарями» школи. На такі батьківські збори варто запросити вчителів-предметників та провести екскурсію по поверххах, кабінетах, познайомитися із майбутніми сусідами по кабінету, розподілити обов'язки серед учнів. На цих же зборах обирається батьківський комітет.

Пропонуємо також роздати видруковані на окремих аркушах «Поради батькам п'ятикласників»:

Поради батькам п'ятикласників

1. Якщо Вас щось турбує в поведінці дитини, якомога швидше зустріньтеся і обговоріть це із класним керівником, шкільним психологом.

2. Якщо в родині відбулися події, що вплинули на психологічний стан дитини, повідомте про це класного керівника. Саме зміни в сімейному житті часто пояснюють раптові зміни в поведінці дітей.

3. Цікавтеся шкільними справами, обговорюйте складні ситуації, разом шукайте вихід із конфліктів.

4. Допоможіть дитині вивчити імена нових учителів, запропонуйте описати їх, виділити якісь особливі риси.

5. Порадьте дитині в складних ситуаціях звертатися за порадою до класного керівника, шкільного психолога.

6. Привчайте дитину до самостійності поступово: вона має сама збирати портфель, телефонувати однокласникам і питати про уроки тощо. Не слід відразу послаблювати контроль за навчальною діяльністю, якщо в період навчання в початковій школі вона звикла до контролю з вашого боку.

7. Основними помічниками у складних ситуаціях є терпіння, увага, розуміння.

8. Не обмежуйте свій інтерес звичайним питанням типу: «Як пройшов твій день у школі?». Кожного тижня вибирайте час, вільний від домашніх справ, і уважно розмовляйте з дитиною про школу. Запам'ятовуйте окремі імена, події та деталі, про які дитина вам повідомляє, використовуйте їх надалі для того, щоб починати подібні розмови про школу. Не пов'язуйте оцінки за успішність дитини зі своєю системою покарань і заохочень.

9. Ваша дитина має оцінювати свою гарну успішність як нагороду, а неуспішність – як покарання. Якщо у дитини навчання йде добре, проявляйте частіше свою радість. Висловлюйте заклопотаність, якщо у дитини не все добре в школі. Постарайтеся наскільки можливо, не встановлювати покарань і заохочень вони можуть привести до емоційних проблем.

10. Допмагайте дитині виконувати домашні завдання, але не робіть їх самі. Пр продемонструйте інтерес до цих завдань. Якщо дитина звертається до вас з питаннями, пов'язаними з домашніми завданнями, допоможіть їй знайти відповіді самостійно, а не підказуйте їх. Допоможіть дитині відчувати інтерес до того, що викладають у школі.

11. З'ясуйте, що взагалі цікавить вашу дитину, а потім встановіть зв'язок між його інтересами і предметами, що вивчаються в школі. Наприклад, любов дитини до фільмів можна перетворити на прагнення читати книги, подарувавши книгу, по якій поставлений фільм. Шукайте будь-які можливості, щоб дитина могла застосувати свої знання, отримані в школі, в домашній діяльності. Наприклад, доручіть їй розрахувати необхідну кількість продуктів для приготування їжі або необхідну кількість фарби, щоб пофарбувати певну поверхню.

12. Особливі зусилля прикладайте для того, щоб підтримати спокійну та стабільну атмосферу в домі, коли в житті дитини відбуваються зміни. Намагайтеся уникнути великих змін чи порушень в домашній атмосфері. Спокій домашнього життя допоможе дитині більш ефективно вирішувати проблеми в школі.

Пропонуємо також рекомендації щодо особливостей викладання базових дисциплін у 5-х класах загальноосвітніх навчальних закладів (додаток 2).

О.В.ЄРЕСЬКО, директор Департаменту.

Методичні рекомендації

ІСТОРІЯ

У межах навчального предмета «Історія України» в 5 класах загальноосвітніх навчальних закладах України з 2013/14 н. р. вивчатимуть курс Вступ до історії. Цей курс є пропедевтичний, що й визначає його місце в системі шкільних історичних курсів та поміж інших навчальних дисциплін, а також початкові, елементарні його змістові частини й тих вимог, які висуваються до загальноосвітньої підготовки учнів. Мета, завдання й зміст курсу ґрунтуються на засадах, сформульованих у Державному стандарті базової та повної середньої освіти (освітня галузь «Суспільствознавство»), а саме: «Метою навчання історії в загальноосвітній школі є формування в учнів ідентичності та почуття власної гідності у результаті осмислення соціального та морального досвіду минулих поколінь, розуміння історії і культури України в контексті історичного процесу».

Мета, завдання та зміст курсу з огляду на вищезазначене основною метою курсу є створення умов для успішного опанування учнями наступних систематичних курсів історії України та всесвітньої історії.

П'ятикласники уперше ознайомлюються з навчальним предметом «Історія», тому головними завданнями курсу є:

формування уявлень і початкових знань учнів про історію як галузь людських знань, як науку, що має свій предмет вивчення і свої методи дослідження;

розвиток у школярів інтересу до предмета та мотивації до його вивчення. Крім того, курс передбачає розв'язання низки загальнодидактичних завдань із розвитку пізнавальних можливостей та особистісних якостей учнів.

Зміст пропедевтичного курсу передбачає, що після його вивчення учні будуть:

знати і розуміти, що таке історія, як відбувається відлік часу в історії, як історики довідуються про минуле,

застосовувати набуті знання та вміння для того, щоб визначати тривалість і послідовність історичних подій, співвідносити рік із століттям, розрізняти умовні позначки і знаходити місця історичних подій на карті,

знаходити у підручнику та адаптованому тексті документа відповіді на запитання і складати розповідь про подію або постать за запропонованим учитеlem алгоритмом,

зиставляти окремі події з історії родини з історією рідного краю та України, виявляти ставлення до історії, окремих подій та вчинків історичних діячів, оцінювати роль громадян, музеїв та історичної науки у збереженні минулого.

У новій чинній програмі зазначено кількість годин на вивчення курсу (загалом – 35 годин, 1 година на тиждень). Передбачено години для уроків узагальнення та тематичної перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок учнів, уроку підсумкового узагальнення та практичних занять. Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки в програмі сформульовано як перелік умінь та навичок, що їх мають набути учні в процесі вивчення кожної теми. Програмою курсу обов'язково передбачено години резервного часу, які вчитель використовуватиме на власний розсуд.

Історичний зміст курсу реалізовано в хронологічній послідовності, що дає змогу створити конкретні образи історичних епох та сформувати чіткі просторові й часові уявлення учнів. Беручи до уваги вікові особливості пізнавальної діяльності дітей 10–11 років, в учнів формуються первинні знання та уявлення про розвиток історії як науки і як живої пам'яті про життя людей у минулому, про історичний час і простір, про що саме та про кого пишуть історики. Передбачається ознайомлення дітей з історичними джерелами різних типів, – як письмовими, так і візуальними, а також речовими, включаючи пам'ятки, що формують навколишнє історичне середовище.

Курс не передбачає системного викладу інформації про минуле. Відібраний та запропонований у підручниках матеріал про події, явища, історичні персонажі тощо не є вичерпним і може доповнюватись вчителем за умови його збалансованості як з огляду подання національної та регіональної історії, так і багатоаспектності соціальної, політичної історії, історії культури та повсякдення.

«Вступ до історії» складається з трьох розділів, які дають змогу учням послідовно опанувати відповідну інформацію та початкові предметні вміння, що становлять основу подальшої історичної освіти школярів.

Перший розділ «Звідки і як історики довідуються про минуле» передбачає ознайомлення на рівні уявлень з поняттями:

«історичний час» та одиниці і способи його вимірювання, формування початкових уявлень про хронологічну послідовність та тривалість подій у часі, про співвідношення року зі століттям;

«історичний простір», формування початкових умінь працювати з історичною картою, її легендою та формування елементарних практичних навичок роботи з нею;

«історичні джерела», їх види і особливості, формування початкових умінь працювати з різними видами джерел.

Другий розділ «Про що і про кого розповідає історія» знайомить учнів з важливими подіями з історії України та видатними історичними особистостями у хронологічній послідовності.

Інформація третього розділу «Що історичні пам'ятки розповідають про минуле» спрямована на формування початкових уявлень про розвиток культури та про найвизначніші культурні надбання і пам'ятки українського народу.

За результатами вивчення курсу учні мають набути таких предметних компетентностей:

– позначати на лінії часу запропоновані вчителем дати подій, співвідносити рік зі століттям або їх частинами при необов'язковому співвіднесенні з подіями; визначати (за вказаними датами) послідовність та тривалість подій, віддаленість від сьогодення;

– орієнтуватися на адаптованій історичній карті, показувати на ній територію України, її головні міста та рідне або найближче місто (село); основні події, зазначені у тексті параграфів.

– свідомо читати текст підручника, переказувати його основний зміст; відрізняти художній та науково-популярний історичні тексти; знаходити в тексті відповіді на поставлені запитання або ставити по кілька запитань до нього; складати простий план, добирати назву, знаходити в тексті історичні поняття і терміни та витлумачувати їх на основі тексту, свідомо застосовувати у навчальних ситуаціях;

отримувати певну інформацію з різноманітних адаптованих історичних джерел, насамперед документальних та візуальних, робити нескладні висновки, узагальнення;

– на основі тексту та зображень стисло розповідати про історичну постать, складати план перебігу історичної події та кількома реченнями розповідати про неї на основі тексту, інших матеріалів підручника, висловлювати нескладні оцінні судження щодо історичних постатей і їх діяльності;

– описувати історичні пам'ятки різних історичних періодів, правильно застосовуючи необхідні терміни; визначати приналежність зображених на історичних ілюстраціях пам'яток, портретів історичних діячів до певних епох.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Форми та методи навчання історії в 5 класі, а також зміст історичної освіти повинні обов'язково узгоджуватися з віковими особливостями учнів. Організовуючи роботу на уроках, учитель має віддавати перевагу розвивальним прийомам, уникати лекцій, конспектувань, рефератів та фронтальних зрізів знань.

З метою набуття школярами історичної та інших компетентностей та відповідно до державних вимог із загальноосвітньої підготовки учнів окремою структурною складовою програми вперше стають спеціальні уроки – практичні заняття. Такі заняття в курсі історії мають подвійну мету: є способом вивчення нового матеріалу на основі опрацювання історичних джерел та важливим засобом формування предметних умінь і навичок учнів. Кожне із запропонованих практичних занять присвячується певній темі та передбачає переважно самостійну роботу учнів з допомогою вчителя над окремими питаннями теми з використанням різноманітних джерел знань (підручники, де вміщено тематичні історичні джерела – як текстові, так і візуальні, довідкові матеріали, запитання і завдання, Інтернет-ресурси, фонди музеїв, місцеві історичні пам'ятки, оглянуті учнями під час екскурсій). Практичні заняття передбачають використання на уроці історичних джерел, насамперед наведених у підручнику. Адже ці джерела історії сприяють конкретизації історичного матеріалу, наповнюють зміст яскравістю та образністю, сприяють розвитку уяви та допитливості. Водночас, джерело, запропоноване для опрацювання п'ятикласникам, має бути лаконічним, простим і зрозумілим.

Під час практичного заняття вчитель є консультантом у процесі самостійної роботи учнів, надаючи їм необхідну допомогу залежно від віку та пізнавальних можливостей. Матеріали до практичних занять і методичні рекомендації щодо організації пізнавальної діяльності учнів подані в підручниках. Порядок проведення практичних занять і оцінювання їх результатів та наявність домашнього завдання після нього залишається у компетенції вчителя.

Уроки узагальнення до окремих розділів та урок узагальнення до курсу мають на меті допомогти учням систематизувати вивчене, відрефлексувати процес навчання і повернутись до найскладніших моментів теми, курсу, піднести розуміння навчального матеріалу на новий рівень, використати міжкурсові та міжпредметні зв'язки. Елементарність, початковість курсу зумовлює певні труднощі в проведенні уроків узагальнення. Під час таких уроків акцент має бути також перенесений на вміння учнів. Тож кожна наступна тема має відзначатися вищим рівнем сформованості вмінь. Варто пам'ятати, що від п'ятикласників не вимагається глибокого розуміння тих історичних понять, вивчення яких передбачено програмою у старших класах, відповідати

(Початок. Продовження на стор.6)

Методичні рекомендації

(Продовження. Початок на стор.5)

на запитання, що вимагають системних знань і багатшого життєвого досвіду.

Звертаємо увагу, що регламентована навчальною програмою година тематичного оцінювання використовується для проведення уроку контролю і корекції навчальних досягнень учнів. Урок контролю і корекції проводиться із пропонуванням усних, письмових або комбінованих видів завдань. На правій сторінці журналу робиться запис «Урок контролю і корекції навчальних досягнень учнів із теми «_____»». На такому уроці оцінюється пізнавальна діяльність усіх присутніх п'ятикласників. Оцінка за урок контролю враховується під час виставлення бала за тему.

Принципове значення для організації навчання історії в 5 класі мають активні та інтерактивні методи. Передумовою активного навчання є чергування різних форм діяльності учнів. Наприклад, працюючи з текстом, учні можуть шукати відповідь на запитання, добирати коментарі до ілюстрацій, складати план, порівнювати текст з ілюстраціями та картами, знаходити нові слова та витлумачувати їх насамперед додержуючись інструкцій підручника.

Роботу з підручником потрібно чергувати з коротким викладом (розповіддю) вчителя, роботою із зошитом. З огляду на вікові особливості п'ятикласників розповідь учителя не повинна мати нічого спільного з лекцією, а уроки жодною мірою не повинні зводитися тільки до читання й переказування тексту підручника. Немає потреби переповідати той матеріал, що викладений у підручнику, як і не потрібно ускладнювати виклад додатковою інформацією. Роль учителя – організувати бесіду навколо питань, що вивчаються у контексті теми чи розділу. На перших етапах навчання бесіда передє читанням, згодом читання передє бесідою. У бесіді обов'язково використовувати елементи міркування, запитання вчителя й відповіді учнів, логічні задачі та їх розв'язок. Слово вчителя має бути образним та емоційним, воно повинно апелювати до особистісного досвіду п'ятикласників.

Обов'язковою умовою успішного навчання історії в п'ятому класі є різноманітна самостійна робота учнів. Обов'язковим також для дітей цієї вікової категорії є актуалізація знань і життєвих уявлень учнів, повторення та закріплення вивченого на уроці. Тож плануючи урок, треба передбачити час на ці етапи, скориставшись для цього відповідними завданнями підручника.

З-поміж активних методів навчання заслуговують на увагу ігрові форми. Під час вивчення курсу може йти як про створення окремих, епізодичних ігрових ситуацій, так і про застосування ігрових моделей навчання. Варто ширше використовувати урок-екскурсію, наприклад, до місцевого музею чи історичної пам'ятки. Доречними є ігри-подорожі чи ігри-дослідження, які можна сконцентрувати в часі, обмеживши однією темою або й одним уроком.

Забезпечення курсу навчально-методичною літературою

Пропедевтичний курс Вступ до історії укомплектований підручниками — переможцями Всеукраїнського конкурсу підручників для 5 класу загальноосвітньої школи: В.Власова (Видавництво «Генеза») та О.Пометун, І.Костюк, Ю.Малієнко (Видавничий дім «Освіта»).

Особливістю підручника В.Власова є те, що всі структурні елементи навчальної книги, як-от: текстові (основний текст, пізнавальні рубрики з фрагментами історичних документів) та позатекстові (апарат організації засвоєння та контролю, ілюстративний матеріал) – зорієнтовані на формування предметних компетентностей, а також на організацію рефлексивної діяльності, активну комунікацію та співпрацю учнів у навчанні.

Опрацьовувати основний текст у підручнику В. Власова запропоновано так: до кожного пункту параграфа сформульовано завдання на розвиток критичного мислення з використанням інтерактивних методик. Учні запропоновано у парах, чи групах, чи в загальному колі 1) передати зміст прочитаного трьома реченнями; 2) запропонувати до тексту інші назви: такі, які б передавали зміст тексту, втілювали б його основну думку, були б образними; 3) дібрати один іменник, два прикметники, три дієслова, які б розкривали зміст прочитаного; 4) сформулювати за змістом тексту 3–5 запитань, які починаються словами Що? Хто? Де? Як? Коли?, і 1 запитання Чому?, по черзі дати відповіді на них; 5) скласти розповідь, 6) намалювати ілюстрацію, 7) запропонувати відповідь на проблемне питання тощо.

Кожен параграф має блок питань, чітко сформульованих і таких, що дозволяють учневі вловити суть проблеми, націлюють його на самостійне осмислення й аналіз явищ та подій минулого. Після назви уроку вміщено основні питання, які опрацьовуватимуться, та сформульовано навчальні цілі відповідно до компетентнісно орієнтованого підходу у вигляді очікуваних результатів. Наприкінці параграфа пропонується оцінити знання й уміння учнів відповідно до передбачуваних цілей уроку з допомогою рубрики «Перевірте себе». Це дає змогу досягти завершеності навчального процесу в межах уроку. Кожен урок завершує завдання рубрики «Рефлексія».

В основу підручника О.Пометун, І.Костюк, Ю.Малієнко закладена ідея

активного залучення п'ятикласників до пізнання історії на всіх етапах уроку. Це реалізується через систему навчальних завдань, які спрямовують пізнавальну діяльність учнів на усвідомлення того, як минуле представлене в різних історичних джерелах та на розуміння основних подій вітчизняної історії. Важливим елементом роботи учнів з текстом підручника є цілеспрямована робота з історичними поняттями, яка має сформувати уважне ставлення до мови та історії як сфери наукових знань. Оскільки процес пізнання історії у п'ятикласників тільки починається, авторами розроблені алгоритми роботи з джерелами, що забезпечуватиме набуття учнями важливих первинних дослідницьких навичок роботи з доступними джерелами знань, зокрема, адаптованими уривками з історичних творів, ілюстраціями, картами, фотографіями, зображеннями культурно-історичних пам'яток тощо. Водночас тлумачення основних понять курсу, висвітлення складних історичних явищ оптимально поєднує науковість і доступність.

Методичні пропозиції вчителям поєднують традиційні форми проведення уроку та інтерактивні, що максимально відповідає віковим особливостям учнів. Детально розписані практичні роботи допоможуть педагогам правильно організувати їх проведення, учням дослідити окремі питання історичного минулого України, поєднати розуміння національної історії з історією рідного краю на локальному рівні.

Особливістю підручника є забезпечення європейського контексту у викладі історії України, що дозволить учням побачити історію своєї держави на тлі загальних історичних процесів.

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Історична пропедевтика націлена передусім на початкові знання, елементарні уявлення та найпростіші вміння. Історичні знання п'ятикласників можна характеризувати як фрагментарні, початкові. Відповідно, їхні навчальні досягнення мають елементарний рівень і більш практичну спрямованість, пов'язані в основному з уміннями читати й розуміти адаптований історичний текст, працювати з історичними ілюстраціями, джерелами та адаптованою історичною картою. У компетенції вчителя залишається створення таких навчальних ситуацій, які максимально сприяють досягненню учнями очікуваних результатів навчання, адже елементарний рівень курсу передбачає можливість його успішного засвоєння кожним учнем.

Оцінюючи навчальні досягнення п'ятикласників, варто ширше застосовувати високі бали, адже елементарний курс передбачає можливість його успішного засвоєння кожним учнем.

У п'ятому класі написання рефератів не передбачено. Водночас варто заохочувати учнів до читання додаткової історичної літератури, до підготовки та участі у позаурочних тематичних заходах. Бали достатнього та високого рівня з історії може отримати п'ятикласник, який знаходить відповіді на запропоновані вчителем чи у підручнику запитання; складає простий план тексту і складає невелике історичне повідомлення; вміє виокремлювати історичну інформацію, тобто розповідає, про яку історичну подію чи подію йдеться, вміє сформулювати одне два запитання до тексту та супутніх зображень, демонструючи рівень розуміння запропонованої інформації; позначає на лінії часу запропоновані дати, співвідносить їх зі століттями або їх частинами; знаходить на історичній карті місця найвизначніших подій тощо.

Варто пам'ятати, що перше знайомство з історією має бути цікавим, розвивальним, зрозумілим і доступним (і, вочевидь, не завжди легким!). Толерантність, урахування історичної поліконфесійності і багатонаціональності українського суспільства, увага до освітніх запитів учнів допоможуть вчителям зробити уроки історії уроками об'єднання і взаємоповаги.

Особливої уваги вчителів історії всіх класів потребує вивчення пам'яток архітектури та образотворчого мистецтва. Традиційно зображення пам'яток архітектури та образотворчого мистецтва залучають до предметної наочності – таких пам'яток матеріальної культури або їхніх реконструкцій, які дають змогу на основі безпосереднього сприйняття створювати в учнів достовірні зорові образи історичного минулого. Такі зображення служать опорою для розкриття сутності історичних явищ, дають змогу конкретизувати історичні факти, сприяючи формуванню історичних понять, розвитку дослідницьких умінь, пізнавального інтересу до минулого. Окрім того, пам'ятки архітектури виконують роль первинних джерел історичних знань школярів, адже вони справжні, документальні пам'ятки історії й культури досліджуваної епохи.

З метою виконання вимог програми історії, як-от: характеризувати культурні досягнення, розпізнавати найвідоміші пам'ятки архітектури та образотворчого мистецтва, стисло описувати їх – комісією з історії Науково-методичної Ради МОН України було ухвалено Перелік пам'яток архітектури та образотворчого мистецтва з історії України та всесвітньої історії, обов'язковий для розпізнавання учнями. (Переліки будуть надруковані у фахових виданнях).

Наявність переліків не означає, що вчителі на відповідних уроках не повинні звертатися до інших пам'яток.

**Календарно-тематичне
планування уроків
«Історія України (Вступ до
історії). 5 клас
(До підручника В.Власова)**

№	Дата	Тема уроку
1		Вирішувачі календарів у минулому: зведення календарів та підручників
2		Розділ I. Звідки і як історія доводить про минуле
3		Історія як наука. Михайло Грушевський
4		Історія і час. Хронологія
5		Археологія. Речові історичні джерела. Музей
6		Історія в словах і знаках: герби, печатки і монети.
7		Писемні джерела в історії. Архіви
8		Практичне завдання 1. Про що можна дізнатися з сімейного фотоальбому
9		Мова як джерело знань про минуле. Географічні назви в історичній науці
10		Практичне завдання 2. Як найменування в рідному місті (село) нагадують про минуле
11		Історія і фольклор. Усні історичні джерела
12		Історична карта
13		Тематичне опитування
14		Розділ II. Про що і про кого розповідає історія
15		Люди в історії: історичні діячі та групи людей
16		Події та життя в історії. Битва, подорожі, відкриття
17		Повсякденне життя за часів Київської Русі
18		Київські князі. Запровадження християнства
19		Українське козацтво в битвах і подорожах
20		Українське місто і село в Україні у XVI-XIX століттях
21		Перші українці в Україні
22		Українська революція (1917-1920) та перші десятиліття більшовицької влади
23		Україна в роки Другої світової війни
24		Проголошення незалежності України
25		Практичне завдання 3. Про кого і про що розповідає історія рідного краю
26		Тематичне опитування
27		Розділ III. Що історичні пам'ятки розповідають про минуле
28		Найвідоміші храми України
29		Ікони як історичні пам'ятки
30		Книги та мініатюри
31		Форти, замки та палати України
32		Вулиці та площі України як свідки минулого
33		Парки і сади України
34		Практичне завдання 4. Як історичні пам'ятки нашого рідного краю розповідають про минуле
35		Практичне завдання 5. Моя улюблена подорож історичними місцями України
36		Тематичне опитування
37		Узагальнення до курсу. Роль громадян історичної науки, музеїв та архівів у збереженні минулого України
38		Резерв*

Резерв* Передбачений час вчитель може використовувати на власний розсуд, наприклад, на екскурсії, проєктну діяльність та узагальнення засвоєного

Історична мозаїка

У VI столітті у столиці Візантійської імперії – Константинополі, звели величний собор Святої Софії – Премудрості Божої. Архітектори мали вирішити складне завдання: і ззовні, і всередині храм мав дивувати відвідувачів своєю величчю. Майстри спорудили храм, що вражає своїми розмірами, міццю та легкістю водночас. Особливістю церкви, яку назвали «матір'ю усіх церков» є незвичний купол та внутрішні оздоблення. Щоб надати споруді легкості та додаткового світла, архітектори «прорізили» купол 40 видовженими вікнами. Коли сонячне світло проникало крізь них, здавалося, що небесні сили сходять до людей і допомагають їм. Храм був декорований різнокольоровим мармуром і мозаїкою, золотим церковним начинням і коштовним камінням.

Майже тисячу років поспіль собор Святої Софії був найбільшою християнською спорудою та відігравав велику роль у поширенні православ'я. Візантійська імперія мала значний вплив на культуру Київської Русі. Запозичивши християнство з Візантії, київські князі Володимир Великий та Ярослав Мудрий взяли за архітектурний приклад і головний храм східного християнства. Тому головний собор Києва також присвячено Премудрості Божій.

Коли у XV столітті Константинополь захопили турецькі війська, Собор Святої Софії перетворили на мечеть Айя-Софія.

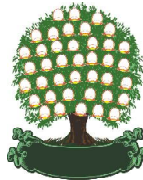
У 30-х роках XX століття тут відкрили музей.

Практичне заняття № 1

ПРО ЩО МОЖНА ДОВІДАТИСЯ З СІМЕЙНОГО ФОТОАЛЬБОМУ

На уроці учні мають навчитися:

- пояснювати та застосовувати у власних висловлюваннях поняття «родинне дерево»;
- розповідати про історію своєї сім'ї, добирати інформацію про минуле із сімейних фотографій;
- укладати своє родинне дерево;
- висловлювати міркування про значення сімейних фотографій для збереження пам'яті про минуле.

Тип уроку. Урок вивчення нового матеріалу, формування умінь і навичок. Навчально-методичне забезпечення.

1. Ілюстративний матеріал: зображення зразка родинного дерева, «дерев» відомих українських родин.

2. Дидактичні набори: макет незаповненого родинного дерева, скопійований для кожного учня; клей-олівець; фломастери; маркери; кольорові олівці; ножиці; таблиці для проведення само- або взаємооцінювання.

Форма уроку. Практичне заняття.

Коментарі до етапів уроку

І.ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП (5-10 ХВ.)

1.Організація робочих місць учнів, перевірка готовності класу до уроку.

2.Активізація пізнавальної діяльності учнів.

Методичні прийоми. Конкурс «Літопис моєї родини». Бесіда.

Алгоритм організації діяльності учителя. За умовами конкурсу «Літопис моєї родини» п'ятикласники повинні презентувати укладені вдома літописи своїх родин. На виконання завдання відводиться до 8 хвилин. (Згодом усі оповіді можна розмістити на стендах змінної експозиції класної кімнати.) Вислухавши повідомлення кількох учнів, педагог підбиває підсумки конкурсу, з'ясовує розуміння учнями поняття «сім'я».

II. ОСНОВНИЙ ЕТАП (25-30 ХВ.)

1.Оголошення теми, мети, визначення завдань та очікуваних результатів уроку; мотивація пізнавальної діяльності учнів.

2.Опрацювання нового навчального матеріалу.

Зміст навчального матеріалу. Про що можна дізнатися з сімейного альбому? Родинне дерево.

Методичні прийоми. Словникова робота. Розповідь учителя. Робота з підручником: опрацювання ілюстрацій. Укладання родинного дерева. Опрацювання родинних фотографій. Взаємонавчання в парах, групах, колі. Бесіда.

Алгоритм організації діяльності учителя. Учитель пропонує учням розглянути фотографію родини Косачів-Драгоманових, вміщену на початку параграфа підручника. Діти колективно відповідають на запитання до світлин.

Далі педагог пояснює школярам значення поняття «родинне дерево». Пояснення стане зрозумілішим, коли наставник продемонструє для прикладу своє родинне дерево, добірку «дерев» відомих українських родин. Для цього можна скористатися рубрикою «Інфографіка», що на інтернет-сторінці «Україна incognita» газети «День» (доступ до реСУРСУ: <http://incognita.day.kiev.ua/infohraphics/>), де запропоновані родинні дерева Антоновичів, Липинських, Лисенків, Кульчицьких, Тобілевичів, Шептицьких. Демонстрація завершується узагальнювальною бесідою.

Подальший сценарій уроку може мати кілька варіантів.

Варіант 1. Кожному п'ятикласникові роздаємо макет незаповненого родинного дерева. Працюючи індивідуально або в парах, діти наклеюють на макети копії портретів: своїх і родичів. Під наклеєними світлинами роблять відповідні

підписи. Наставник консультує та контролює хід виконання завдання, спостерігає за дотриманням правил безпечного користування ножицями. Закінчивши роботу, учні демонструють виготовлені «дерев», коментують підписи. Згодом усі родинні дерева можна розмістити на стендах змінної експозиції класної кімнати.

Варіант 2. У випадку, коли в класі багато дітей з неповних сімей, дітей-сиріт, напівсиріт, можна виготовляти «дерев» історії України.

(Початок. Продовження на стор.8)

(Продовження. Початок на стор.7)

Для цього кожному п'ятикласникові роздаємо макет незаповненого родинного дерева. Але замість фотопортретів родичів учні використовують малюнки, що відтворюють періоди українського минулого. Працюючи індивідуально або в парах, діти наклеюють на макет малюнки таким чином, щоб ближче до коріння дерева розташовувалися зображення, наприклад, трипільського чи давньослов'янського періодів, а на вершині – сучасної України. Під наклеєними ілюстраціями діти за допомогою вчителя роблять відповідні підписи. Наставник консультує та контролює хід виконання завдання, спостерігає за дотриманням правил безпечного користування ножицями. Закінчивши роботу, учні демонструють укладені «дерева», коментують підписи. Згодом можна створити єдине дерево історії України і розмістити його на стенді постійної експозиції класної кімнати.

Виконавши це завдання, п'ятикласники об'єднуються в три групи і обговорюють принесені з дому сюжетні фотографії найближчих родичів – батьків, братів, сестер, дідусів і бабусь та ін. Відповідно до рекомендацій автора підручника група 1 опрацьовує фотографії дідусів та бабусь у дитячі роки, група 2 – батьків у дитячі роки, група 3 – свої у дитячі роки. Кожна з груп готує відповіді на ті самі запитання. Проте можна запропонувати групам опрацювати й світлин усіх родичів. За такої умови варто визначити інший перелік питань. Наприклад, перша група відповідала на запитання, що стосуються зіставлення і порівняння зображень дитсадочків чи шкіл, друга – одягу, третя – іграшок та шкільного приладдя. Праця в групах закінчується виступами доповідачів.

Осмилення нового навчального матеріалу завершує узагальнювальна бесіда за запитаннями Про що можна дізнатися з сімейного альбому? Що таке родинне дерево?

3. Узагальнення і систематизація знань, формування вмінь учнів.

Методичні прийоми. Взаємонавчання в колі. Бесіда.

Алгоритм організації діяльності учнів. Для узагальнення і систематизації знань, формування умінь учитель використовує запитання та завдання, які дібрав самостійно або ті, що запропоновані в кінці параграфа підручника.

• Чому важливо знати своє походження? • Що таке родинне дерево? • Чому важливо знати своє родинне дерево? • Про що можна довідатися з сімейного фотоальбому? • Чи має підстави твердження, що історія народу – це історія наших родин? • Чи є родини, які живуть «поза історією»? Чому? • Як ви розумієте слова Т. Шевченка, які він записав у щоденнику: «Історія мого

ОРІЄНТОВНІ ЗАПИТАННЯ**для узагальнення й систематизації**

- Чому важливо знати своє походження?
- Що таке родинне дерево?
- Чому важливо знати своє родинне дерево?
- Про що можна довідатися з сімейного фотоальбому?
- Чи має підстави твердження, що історія народу – це історія наших родин?
- Чи є родини, які живуть «поза історією»? Чому?
- Як ви розумієте слова Т.Шевченка, які він написав у щоденнику: «Історія мого життя є частиною історії моєї Батьківщини»?

життя є частиною історії моєї Батьківщини»?

ІІІ. ЗАВЕРШАЛЬНИЙ ЕТАП (5-10 ХВ.)**1. Підбиття підсумків уроку.**

Учитель пропонує п'ятикласникам висловити власні міркування про значення сімейних фотографій для збереження пам'яті про минуле.

2. Мотивація та оцінювання пізнавальної діяльності учнів.

Учні проводять само- або взаємооцінювання пізнавальної діяльності.

3. Повідомлення та інструктаж домашнього завдання учнів.

Опрацювати фотографії з рубрики підручника «Виконайте вдома». Підготувати відповіді на запитання.

Практичне заняття № 2**ЯКІ НАЙМЕНУВАННЯ
В РІДНОМУ МІСТІ (СЕЛІ)
НАГАДУЮТЬ ПРО МИНУЛЕ****На уроці учні мають навчитися:**

- розповідати про те, як історики довідуються про минулі часи на основі географічних, історичних та етнографічних назв;

- розповідати про походження назв рідних (найближчих) міст (селищ, сіл) і вулиць; назв рік, озер, ставків та урочищ рідного краю;

- наводити приклади назв рідної місцевості, за якими можна довідатися про минуле;

- висловлювати міркування про значення географічних, історичних, етнографічних назв для досліджень про минуле.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу, формування вмінь і навичок.

Форма уроку. Практичне заняття.**Навчально-методичне забезпечення.**

1. Ілюстративний матеріал: картосхема міста (селища, села).
2. дидактичні набори: уривки писемних джерел, таблиці для проведення само- або взаємооцінювання.

Коментарі до етапів уроку

Випереджувальне завдання.

Обов'язкове. Підготувати повідомлення про походження назв рідних (найближчих) міст (селищ, сіл) і вулиць; назв рік, озер, ставків та урочищ рідного краю.

І. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП (5-10 ХВ.)

Організація робочих місць учнів, перевірка готовності класу до уроку.

Активізація пізнавальної діяльності учнів.

Методичні прийоми. Гра «Хто більше». Бесіда.

Алгоритм організації діяльності учителя. За умовами гри «Хто більше» п'ятикласники повинні по черзі називати географічні об'єкти, назви яких містять корінь «дон- (дн-)». (Якщо вчитель працює в класі, де переважають діти з високим рівнем навчальних досягнень, можна запропонувати перелічити назви міст України, що походять від імен їхніх засновників або названих на честь видатних особистостей). Переможцем вважатиметься той, чия назва виявиться останньою. Результати гри узагальнюємо бесідою.

ІІ. ОСНОВНИЙ ЕТАП (25 - 30 ХВ.)

Оголошення теми, мети, визначення завдань та очікуваних результатів уроку; мотивація пізнавальної діяльності учнів.

Опрацювання нового навчального матеріалу.

Зміст навчального матеріалу. Які назви в моєму рідному місті (селі) нагадують про минуле?

Методичні прийоми. Робота з підручником: опрацювання ілюстрацій. Гра «Інтерв'ю». Опрацювання картосхеми, уривків з писемних джерел. Укладання словників назв. Взаємонавчання в парах, групах, колі. Бесіда.

Алгоритм організації навчальної діяльності учителя. Учитель пропонує учням розглянути фотографії ярмарку в місті Києві та Вірменського собору в Львові, запропоновані на початку параграфа підручника. Діти колективно відповідають на запитання до світлин.

Далі школярі мовчки або вголос читають текст параграфа про походження назви вулиці Вірменської у місті Львові та міста Переяслав-Хмельницький. Про рівень сприйняття прочитаного свідчитимуть відповіді на запитання педагога. Учитель організовує опрацювання уривків з писемних джерел, у яких йдеться про походження назв відомих міст України: Києва, Чернігова, Галича тощо.

Після цього доречно провести гру «Інтерв'ю». За умовами гри, взаємонавчаючись у парах, п'ятикласники обмінюються версіями виникнення назв своїх вулиць. По закінченні гравці розповідають про почуте під час інтерв'ювання. Педагог доповнює їхні відповіді.

(Початок. Продовження на стор.9)

(Продовження. Початок на стор.8)

Для унаочнення можна використати збільшену й скопійовану картосхему міста (села), що міститься в мережі Інтернет (наприклад, «Карти Google», «Яндекс. Карти» — Доступ до ресурсів: <http://maps.google.com.ua>; <http://maps.yandex.ua>). У такому випадку діти, розповідаючи про назви вулиць, знаходять і показуватимуть їх розташування на схемі. Результати гри узагальнюємо бесідою.

Після бесіди учні об'єднуються в групи, з'ясовують й укладають словники походження назв своїх міст (селищ, сіл); назв річок, озер, ставків та урочищ свого краю. Група 1 з'ясовує походження назв міст (селищ, сіл); група 2 — озер, річок, урочищ; група 3 — провулків, майданів тощо. Роботу в групах організуємо відповідно до рекомендацій автора підручника. Завдання для взаємонавчання в групах можна розподілити по-іншому.

Група 1 з'ясовує походження географічних назв свого краю; група 2 — історичних; група 3 — етнографічних. Праця в групах закінчується виступами доповідачів. Осмислення нового навчального матеріалу завершує узагальнювальна бесіда.

за запитанням Які назви в моєму рідному місті (селі) нагадують про минуле?.

3. Узагальнення й систематизація знань, формування вмінь учнів.

- Методичні прийоми. Взаємонавчання в колі. Бесіда.

Алгоритм організації навчальної діяльності учителя. Для узагальнення й систематизації знань, формування умінь учитель використовує запитання та завдання, запропоновані в кінці параграфа підручника.

III. Завершальний етап (5 – 10 хв.)

1. Підбиття підсумків уроку. Учитель пропонує п'ятикласникам висловити міркування про значення географічних, історичних, етнографічних назв для досліджень про минуле.

2. Мотивація та оцінювання пізнавальної діяльності.

3. Повідомлення та інструктаж домашнього завдання учнів.

Виконати завдання з рубрики підручника «Виконайте вдома». Підготувати відповіді на запитання.

Орієнтовні запитання і завдання для перевірки рівня сприйняття тексту

- Поясніть походження назви вулиці Вірменської у місті Львові.

- У якому столітті споруджено Вірменський собор Успіння Богородиці у місті Львові?

- Ця подія відбулася раніше чи пізніше від часу поселення вірмен у Львові?

- Поясніть походження назви міста Переяслав-Хмельницький.

- Які пам'ятники ви б установили в місті Переяслав-Хмельницькому??

- Поясніть свої міркування.

Орієнтовний добір уривків та запитань для з'ясування походження назв відомих міст України

«...І були три брати: один (старший) на ймення Кий, а другий – Щек, а третій – Хорив, і сестра їх – Либідь. Кий сидів на горі, де нині узвіз Боричів, а Щек сидів на горі, яка нині зветься Щекавицею, а Хорив – на третій горі, через що і прозвана вона Хоривицею. І збудували вони городок на честь свого старшого брата, й нарекли його _____» («Повість минулих літ»).

«... За одним із переказів місто _____ отримало назву на честь першого князя – Чорного. За іншим – назва міста пов'язана з ім'ям дочки цього князя. Ще інші перекази кажуть, що місто завдячує своїм іменням довколишнім темним, дрімучим, «чорним», лісам. Загалом, походження назви міста тлумачать чимало переказів...» («Вікіпедія»).

- Прочитайте уривок.

- Запишіть назву міста, про походження назви якого йдеться в уривку. Поділіться своїми міркуваннями з приводу прочитаного.

- Назвіть версію, яка є спільною у переказах, легендах та наукових розвідках про походження назви відомих міст України. Пригадайте, назви яких сучасних міст України походять від імен їхніх засновників або відомих діячів.

Практичне заняття № 3

ПРО ЩО І ПРО КОГО РОЗПОВІДАЄ ІСТОРІЯ РІДНОГО КРАЮ

На уроці учні мають навчитися:

розповідати про визначні події та відомих діячів історії рідного краю;

добирати інформацію про визначні події та відомих діячів історії рідного краю;

наводити приклади увічнення пам'яті про визначні історичні події та відомих діячів рідного краю в пам'ятниках, пам'ятних дошках, знаках тощо;

• висловлювати особисте ставлення до найвідоміших подій та видатних

діячів історії рідного краю.

Тип уроку. Урок вивчення нового матеріалу, формування умінь і навичок.

Форма уроку. Практичне заняття.

Навчально-методичне забезпечення.

Ілюстративний матеріал: фотографії, інші зображення історичних споруд, пам'ятних місць, пам'ятників, знаків відомих подій або діячів рідного краю.

Дидактичні набори: плани підготовки розповіді про історичну подію, діяча, аналізу легенди чи переказу; таблиці для проведення само- або взаємооцінювання.

Коментарі до етапів уроку

I. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП (5 - 10 хв.)

1. Організація робочих місць учнів, перевірка готовності класу до уроку.

2. Активізація пізнавальної діяльності учнів.

Методичні прийоми. Гра «Історична абетка». Бесіда.

Алгоритм організації навчальної діяльності учителя. Для проведення гри «Історична абетка» на дошці великими літерами записуємо або прикріплюємо друковану українську абетку. Обираємо ведучого, який із заплученими (зав'язаними) очима вказує на літеру, з якою будуть гратися. Коли літеру «визначено», діти впродовж трьох хвилин записують слова, що стосуються змісту попереднього розділу (імена, назви подій) і починаються на «визначену» літеру. Наприклад, на літеру «К»: Київ, Київська Русь, князь, купець, кочовик, козак, клейноди, кріпак, кобзар, Київський університет, колгоспник, Конституція. Виграє той, хто запише найбільше слів. Якщо випаде літера, на яку слів небагато або й узагалі немає, ведучий «вибирає» іншу. Результати гри узагальнюємо бесідою.

II. ОСНОВНИЙ ЕТАП (25-30 ХВ.)

Оголошення теми, мети, визначення завдань та очікуваних результатів уроку; мотивація пізнавальної діяльності учнів.

Опрацювання нового навчального матеріалу.

Зміст навчального матеріалу. Про що і про кого розповідає історія рідного краю?

Методичні прийоми. Словникова робота. Розповідь учителя. Робота з підручником: опрацювання ілюстрацій. Опрацювання текстів легенд, фотографій чи зображень споруд, пам'ятних місць, пам'ятників, знаків, що стосуються подій та діячів історії рідного краю. Складання розповідей. Підготовка презентацій. Проведення екскурсії. Взаємонавчання в групах, колі. Бесіда.

Алгоритм організації діяльності учителя. Учителю пропонується уніям опрацювати ілюстрації, розміщені на початку параграфа підручника, й підготувати відповіді на запитання про необхідність увічнення історичних подій та діячів. Діти колективно відповідають на запитання до світлин.

Подальший сценарій уроку може мати кілька варіантів.

Варіант 1. Школярі, об'єднавшись у групи, готують розповіді про відображення подій та діячів історії рідного краю в легендах, спорудах, пам'ятних місцях, пам'ятниках, знаках. Група 1 обговорює фотографії або зображення пам'ятників, пам'ятних місць, знаків чи споруд, пов'язаних з іменами історичних діячів рідного краю, та готує розповідь за планом про одного з таких діячів. Група 2 обговорює фотографії або зображення пам'ятників, пам'ятних місць, знаків чи споруд, пов'язаних з історичними подіями рідного краю, та готує розповідь за планом про одну з таких подій. Група 3 обговорює за планом легенди, перекази, які бережуть історичну пам'ять про відомі події та видатних діячів рідного краю, та розповідає одну з таких легенд однокласникам. Педагог консультує та контролює хід виконання завдань. Завершивши роботу, учні об'єднуються в коло і повідомляють про результати.

Варіант 2. Передбачає презентацію колективного міні-проекту «П'ять відомих подій (діячів) рідного краю». Над міні-проектом діти працюють упродовж вивчення розділу. Тож визначаємо тему проекту: «П'ять відомих... рідного краю» на першому уроці розділу. Учні об'єднуються у п'ять груп, кожна з яких добирає матеріал про одну подію чи одного діяча, пов'язаних з історією рідного краю. Матеріал має поєднувати фотографії, інші зображення, легенди, перекази, літературні твори чи уривки тощо. На основі дібраного матеріалу групи готують електронні презентації, виконані за допомогою програми Microsoft Office Power Point (до п'яти слайдів). Якщо вчитель не має можливості демонструвати електронні презентації, можна запропонувати учням виготовити листівку або буклет, використавши програму Microsoft Office Publisher. Під час уроку групи по чергові розповідають про обрану подію (постать) рідного краю. Інші уважно слухають, ставлять уточнювальні запитання, висловлюють зауваження. Після розповідей і відповідей на запитання організовуємо голосування, що визначить рейтинг «п'ять відомих... рідного краю». Роботу завершує підсумкова бесіда. Презентаційні листівки чи буклети вивішуємо на стенді змінної експозиції класної кімнати.

Варіант 3. Для ознайомлення з подіями та діячами історії рідного краю можна організувати екскурсію до місцевого краєзнавчого (історичного) музею (за наявності). Екскурсію проводимо відповідно до методичних рекомендацій до такого виду занять.

Осмислення нового навчального матеріалу завершує

узагальнювальна бесіда за запитаннями Про що і про кого розповідає історія рідного краю?

Узагальнення і систематизація знань, формування вмінь учнів

Методичні прийоми. Взаємонавчання в колі. Бесіда.

Алгоритм організації навчальної діяльності учителя. Для узагальнення й систематизації знань, формування умінь учитель використовує запитання та завдання, які дібрав сам, або ті, що запропоновані в кінці параграфа підручника.

Орієнтовні запитання і завдання

для узагальнення й систематизації знань, формування умінь

- Чи є у вашому рідному місті (селищі, селі) пам'ятники, пам'ятні місця чи споруди, пов'язані з історичними подіями?

- Розкажіть, що знаєте про ті події?

- Чи є у вашому рідному місті (селищі, селі) пам'ятники, пам'ятні місця чи споруди, пов'язані з іменами історичних діячів?

- Розкажіть, що знаєте про тих діячів?

- Які легенди, перекази бережуть історичну пам'ять про події (постаті) нашого рідного краю?

- Перекажіть легенду, що Вам особливо запам'яталася.

III. ЗАВЕРШАЛЬНИЙ ЕТАП (5-10 ХВ.)

1. Підбиття підсумків уроку.

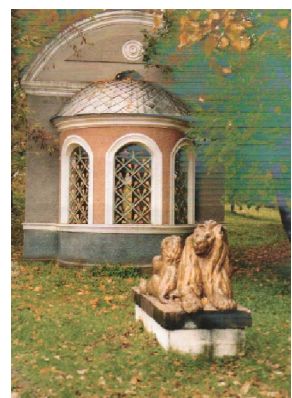
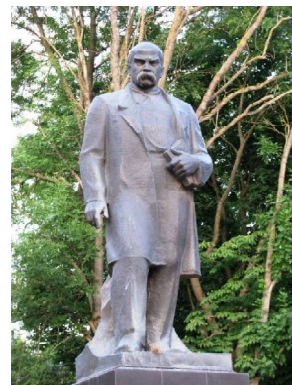
Учитель пропонує п'ятикласникам висловити особисте ставлення до найвідоміших подій та діячів історії рідного краю.

2. Мотивація та оцінювання пізнавальної діяльності учнів.

Учні проводять само- або взаємооцінювання пізнавальної діяльності.

3. Повідомлення та інструктаж домашнього завдання учнів.

Підготуватися до уроку контролю навчальних досягнень.

Учителю на замітку

Застереження учителю, який іде на урок до п'ятикласників

(за матеріалами методиста суспільних дисциплін
ХОШПО Галини Кенці)

Навчаючим історії у 5 класі слід пам'ятати, що перехід із початкової школи в основну пов'язаний із зростанням психічного навантаження на учня, спадом успішності, зниженням загального інтересу до школи. У житті школяра тепер з'являються декілька вчителів з різними вимогами, різними характерами, своєрідним темпом та особливостями мови, різним стилем викладання. Підлітку важко миттєво адаптуватися до вимог кожного вчителя – предметника. Такі проблеми багатопредметного навчання можуть викликати у п'ятикласників труднощі у вивченні зовсім нового для них предмета – історії. У цьому разі вчителі історії мають добре розуміти, що п'ятикласнику треба певний період часу, щоб адаптуватися до умов та вимог, які для учня суттєво змінилися та ще й свідомо зрозуміти їх. Важливо, щоб вчителі історії у цей час створювали на уроці такі ситуації, які б дозволяли учневі проявляти ініціативу, мати право на помилку, на власну думку, брати участь у спільній колективній чи груповій діяльності, працювати в умовах альтернативи і вибору. На уроці історії обов'язковою має бути демократична і, ні в якому разі, неавторитарна атмосфера навчання.

Своє професійне вміння вчителі історії повинні зосереджувати на формуванні в учнів-п'ятикласників первинних уявлень про сутність та особливості історичного знання, на позитивному ставленні до історії як до навчального предмета, вмінні зацікавити історією як значущою і потрібною наукою, яка буде детальніше вивчатися у наступних класах, на здобутті п'ятикласниками вмінь осмисленого читання й опрацювання текстів на історичну тематику, на формуванні ключових та предметних компетентностей на рівні, що відповідає основним віковим можливостям учнів.

Далеко не всі учні приходять на урок з метою розібратися в господарському житті Київської держави. І жодні розумні аргументи не здатні вплинути на їхню мотиваційну сферу. А от пометити, поворушити мізками, розважитися, як під час розв'язування кросвордів, охочих багато. Це бажання схоже на бажання стрибнути, вкусити самого себе за руку, затримати подих на хвилину. Людина перевіряє свої можливості. Серед іншого й інтелектуальні. Подібними мотивами й може скористатися вчитель, щоб зробити урок цікавішим і кориснішим. Потрібно кинути учневі та його мозку виклик. Саме він «розворушить» дітей, які в результаті не тільки полюблять наш предмет і засвоюють матеріал, але й підуть далі шляхом особистісного розвитку.

Щоразу, йдучи на урок у 5 клас, вчителі історії мають бути готовими до більш активної і творчої роботи з вибудови цікавої структури уроку та пошуку ефективних форм і методів роботи з учнями; шукати нові шляхи для урізноманітнення оцінювання знань учнів та їх коригування; на кожному уроці професійно поєднувати отримані учнями знання із практичними навичками; знаходити оригінальні слова та прийоми для покращення пізнавального інтересу до змісту кожного уроку. Активні методи навчання при вмілому їх застосуванні дозволяють оптимально розв'язати одночасно три навчально-організаційні завдання:

- підпорядкувати процес наочності керівному впливові

вчителя;

- забезпечити включення в активну навчальну роботу всіх учнів;

- встановити безперервний контроль за процесом засвоєння навчального матеріалу.

Крім того, активні методи навчання, набувають цінності ще й тому, що сприяють успішному формуванню в учнів комплексу позитивних ділових якостей, наприклад таких:

- здатність швидко адаптуватися в групі, яка зайнята розв'язанням загального для всіх завдання;

- уміння встановлювати особисті контакти, обмінюватися інформацією і формувати необхідні точки зору;

- готовність прийняти на себе відповідальність за діяльність групи;

- здатність встановлювати контакти з людьми, правильно розподіляти і організовувати роботу;

- уміння переборювати протидію оточуючих, попереджати зіткнення;

- бажання бути корисним і потрібним людям;

- знання рівня своєї компетентності, уміння аналізувати і оцінювати свої дії;

- готовність розглядати проблеми з точки зору свого товариша по навчанню, вчителя;

- уміння знаходити причини і джерела критичних ситуацій;

- здатність висувати і формулювати ідеї, пропозиції і проекти;

- готовність йти на розрахований ризик і приймати нестандартні рішення;

- 12) уміння уникати повторення помилок і прорахунків;

- 13) здатність чітко і переконливо викладати думки, бути небагатослівним, але зрозумілим;

- 14) здатність передбачати наслідки тих дій, які використовуються;

- 15) уміння цінувати і продуктивно використовувати робочий час.

Особливу увагу у 5 класі слід звернути на особливості організації навчально-виховного процесу у викладанні історії. Організуючи роботу на уроках, вчителі мають віддавати перевагу розвивальним прийомам, уникати лекцій, конспектувань, рефератів та фронтальних зрізів знань у 5 класі. впроваджувати технології візуалізації у навчанні, результатом яких є:

- активізація психічних процесів учнів: сприйняття, уваги, пам'яті, мислення;

- формування пізнавального інтересу;

- реалізація можливості подачі навчальної інформації у різних формах;

- економія часу, потрібного для вивчення конкретного матеріалу становить близько 30%;

- реалізація міжпредметних зв'язків;

- логізація й структурування навчального матеріалу, що значно підвищує рівень знань учнів;

- набуття учнями міцних знань, які значно довше зберігаються у пам'яті;

- зміна ставлення учнів до комп'ютера: вони починають сприймати його як універсальний інструмент для ефективної роботи в будь-якій галузі професійної діяльності;

- здійснення емоційного впливу на учнів, досягнення виховних цілей уроку;

- підвищення ефективності уроку та показників якості знань учнів;

Зважаючи на те, що курс «Вступ до історії» не передбачає системного викладу інформації про минуле, хоча історичний зміст курсу реалізовано в хронологічній послідовності, зміст

Учителю на замітку

історичної освіти вчителі історії повинні обов'язково узгоджувати із віковими особливостями учнів-п'ятикласників.

Особливої уваги вчителів потребує і проблема оцінювання учнів. Враховуючи те, що курс «Вступ до історії» у 5 класі є пропедевтичним, то він, перш за все, націлений на початкові знання історії, на елементарні уявлення про історичні події та передбачає формування найпростіших вмінь. Компетентним вчителям залишається спланувати створення таких навчальних ситуацій на уроках, які б максимально сприяли досягненню учнями очікуваних результатів навчання, мали б більш практичну спрямованість та були б поступово ускладнені. Під час оцінювання п'ятикласників вчителям історії важливо виявляти доброзичливість, вимогливість поєднувати з індивідуальним підходом, а нормативний спосіб оцінювання – із особистісним. Тобто, необхідно порівнювати виявлені досягнення дитини не тільки з нормою, а й з її попередніми успіхами. Разом з тим, учнів обов'язково треба знайомити з критеріями оцінювання знань з історії, з вимогами до оформлення різноманітних робіт, виконання вправ, роботи з картою. Для того, щоб початковий період знайомства учнів з історією був безболісним, необхідно підтримувати дитину, підказувати, допомагати, роз'яснювати хід виконання роботи, зважати на можливості й зусилля кожного учня.

Враховуючи вікові особливості п'ятикласників, у I семестрі ще велику увагу треба приділяти вербальному оцінюванню. Як заохочення до предмета, може спрацювати виставлення вчителями балів достатнього та високого рівня. Разом з тим, вчителі повинні розвивати і рефлексивні уміння, і здатності учнів дивитися на себе «з боку», і формувати навички самоконтролю та самооцінки. Переходити до критеріїв оцінювання в основній школі слід поступово, бажано аж після I семестру, адже оцінка – це найгостріший інструмент, використання якого потребує величезного вміння і культури.

Складнощі вивчення історії, які можуть виникати у п'ятикласників:

коментування учнями великого текстового об'єму;
виокремлення головного і другорядного та визначення причинно-наслідкових зв'язків;
співставлення історичних подій та фактів;
запам'ятовування хронологічних дат;
розуміння історичної карти та часової лінії;
сприйняття документально-джерельного матеріалу;
визначення приналежності зображених на історичних ілюстраціях пам'яток, портретів історичних діячів до певних епох;
висловлення власного ставлення до історичних подій, явищ і діячів, що пропонуються для вивчення.

Історична мозаїка

Спочатку люди не вміли писати, тому було досить важко передавати інформацію на великі відстані. Підтвердження тому – різні легенди про передання відомостей.

Зокрема давня легенда про персидського царя розповідає, що одного разу він отримав послання від скіфів з чотирьох предметів: птаха, миші, жаби і стріли.

Цар Дарій вирішив, що скіфи віддають себе в його владу і на знак покірності принесли йому землю, воду і небо, бо миша означає землю, жаба – воду, птах – небо, а стріли означають, що скіфи відмовляються від опору. Проте один з мудреців заперечив Дарію. Він розтлумачив послання скіфів інакше: «Якщо ви, перси, як птахи, не відлетите в небо, або, як миші, не заристесь в землю, або, як жаби, не пострибаєте в болото, то не повернетеся назад, уражені цими стрілами». Як виявилось згодом, цей мудрець був правий.

Зразками первинних типів писемності були зарубки на камені; паличне письмо – надрізи на дереві, на дерев'яних паличках; вузликове письмо, для якого застосовувались мотузки різного кольору та розміру з вузликами. Значення мало все: кількість вузликів, їхній розмір, колір, місце на мотузці тощо. Близьке до нього письмо — стрічка, сплетена з мотузок із нанизаними на них розмальованими мушлями, було поширено в деяких племенах Північної Америки та Африки.

На ринковій площі одного з французького міст встановлено пам'ятник аптекареві Антуану Парліантьє (1737-1813). Завдяки його завзятій пропаганді французи розпочали масово вирощувати картоплю для їжі. Доти нею лише годували свиней. А пруський король Фрідріх Великий (1712-1786) іще раніше оголосив вирощування і споживання картоплі національним обов'язком німців.

Російська цариця Катерина II, німкеня за походженням, наказала забезпечити усі губернії «земляними яблуками на розплід». Для цієї справи відвели найліпші землі в Росії. Проте селянам не пояснили, як правильно вирощувати і споживати коренеплід. Тому люди часто труїлися зеленими плодами, які зростають на бадиллі картоплі після її цвітіння.

В Україні картоплю спочатку впровадили німецькі колоністи на Півдні — на колишніх запорозьких землях. Саме слово «картопля» — перекручене німецьке «картофель».

Допоки картопля не прижилася, в Україні її називали «чортовим яблуком», «земляною грушею», «ріпою диявола». Коли ж картопля, завдяки свої високій у порівнянні з зерновими культурами врожайності, стала «другим хлібом», про її походження почали поширюватися легенди, оповідки й приказки.

Районний методичний кабінет Управління освіти, молоді та спорту Красилівської райдержадміністрації

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Н.ГЛУЩУК, завідувач райметодкабінету.
Г.САВЧЕНКО, методист суспільних дисциплін.
Л.КАРНАУХ, методист райметодкабінету.

Методичний вісник, адресований учителям історії. №1 (4), вересень, 2013р.

Порадник
ІСТОРИКА